

ПРВИ ДЕО: Основе планирања

Девет наставних пројеката на тему дечјих права за девет нивоа школовања – од припремног предшколског програма (ППП) до 8. разреда основне школе (ОШ)

- ППП и/или 1. Разред ОШ - 1. наставна целина**
Имам име – имамо школу
1. **и/или 2. разред ОШ - 2. наставна целина**
Имена су више од слова!
2. **и/или 3. разред ОШ - 3. наставна целина**
Ми смо чаробњаци!
3. **и/или 4. разред ОШ - 4. наставна целина**
Наша права – наше благо
4. **и/или 5.. разред ОШ - 5. наставна целина**
Доносимо правила за наш разред
5. **и/или 6. разред ОШ - 6. наставна целина**
Дечја права – уметничко дело!
6. **и/или 7. разред ОШ - 7. наставна целина**
Да ли је оно што желим уједно оно што ми треба?
7. **и/или 8 разред ОШ - 8. наставна целина**
Дечја права – темељито истражена!
8. **и/или 9. разред ОШ - 9. наставна целина**
Зашто морамо поштовати правила?

1. наставна целина (ППП и/или I разред ОШ) Имам име – имамо школу

А. План часова

	Кључна питања/теме лекције	Кључни задатак	Наставни материјал
1. час	Деца уче имена својих другара у одељењу.	Деца представљају другу децу према њиховим именима.	Папир у боји
2. и 3. час	Колико су различита деца у нашем разреду?	Свако дете прави цвет са својом сликом у средини. Од ових цветова прави се букет.	Папир у боји, слика сваког детета и лист великог папира.
4. час	Шта знамо једни о другима?	Размена мишљења – одељенски разговор	Завршени постер

Б. Васпитно-образовни циљеви

Деца постају свесна великог броја различитих имена у свом разреду. Схватају да је свако од њих добило име по ком се разликује од других; постају свесни да им име не може бити одузето и да им неотуђиво припада.

Деца схватају да многа различита имена представљају различите личности, а сви заједно, попут богатог шареног букета цвећа, чине један разред. Као варијације могу се користити кишне капи или вагони воза, музичке ноте, делови слагалице, итд. Оно што увек мора да буде јасно: ми смо више него само многи од истих. Постајемо један букет, један облак или језеро, воз, мелодија, слагалица и тако даље.

Деца схватају да разред представља заједницу за учење.

Деца постају свесна и схватају да школа треба да их подржи – сад и убудуће, појединачно и заједно са другима – у бољем учењу и у развијању знања и способности.

Сазнају да школа није само обавеза, већ да је створена због тога што деца имају право да иду у школу и да се образују (а за то је потребна одређена институција – школа), те да родитељи, наставници и држава морају да обезбеде то право.

В. Кључна питања за размишљање у првој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Чланови 7, 28. (в. Конвенцију о правима детета у прилогу)	Школа је део нашег живота; разред је по себи микро-заједница. Символ за то је букет цвећа. Лево поменути чланови обрађују се у учионици кроз ову наставну јединицу.	Деца учествују у доношењу одлуке о томе где ће се поставити постер на коме се налази букет цвећа.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Ми имамо посебна права као дете да: Имамо име које нам нико не може одузети (Члан 7.). Ми имамо право да идемо у школу да учимо да читамо и пишемо. Без школе нико не би могао да нађе посао као одрасла особа.	Свако од нас је неко јединствен. Свако је дете добро дошло у разред. Била би штета и губитак кад би неко од нас изостао из разреда. Сви имамо једнака права.	Сада знам да се осећам боље као члан разреда који је добра група. Покушаћу да помогнем другој деци у разреду тако да се и они осећају добро као и ја.

Г. Ток часова

1. час

- Деца седају у круг. У средини круга, на поду, сложена су срца различитих боја. На сваком срцу се налази име једног детета и закачен канап. У средини круга се налази једно срце за наставника са именом (шема).
- Наставник охрабрује децу да се укључе у разговор.
 - Знамо ли сва имена? Како се ко зове?
 - Свако дете узима једно срце са именом другог детета. Шта ми се код овог детета свиђа? Шта сам с њом или с њим већ радио? Зашто би ми недостајали када не би били присутни?
 - Остала питања која се могу поставити: Шта би могла друга особа рећи о том детету, на пример наставник, мушки или женски члан породице, само дете, пријатељ, неко други у учионици, школи или заједници?
Свако дете говори нешто о другом детету и предаје му срце са својим именом.
- Свако дете има своје срце и носи га у току часа. То се ради и на осталим часовима све док се деца добро не упознају.
- На крају разговора, наставник пита, "Зашто сам употребио више боја уместо само једне?"
- Наставник тражи од деце да му за следећи час донесу своје фотографије. (Алтернативно, наставник може да фотографише децу дигиталним апаратом и одштапа слике за следећи час.)

2. и 3. час

На почетку, наставник објашњава:

Свако дете на овом свету је другачије. Свако дете је јединствено по свом карактеру, посебним особинама, имену и боји!

Постоје дечија права. Деца имају различита права која важе у целом свету, на пример:

- право на име (Члан 7 – евентуално представити на једноставн начин);
- право на школско образовање (Члан 28 – исто).

Само некога ко има име други могу дозивати. Стога је важно знати ова имена!

Разговор о изнесеном, дечја питања и мишљења. Закључак:

Сви ми, са свим нашим различитим квалитетима и типовима карактера, свим нашим бојама, чинимо овај разред. Зато идемо даље!

Направићемо слику нашег разреда – она није направљена од срца, већ од цвећа. Ваза представља школу, школску зграду или нашу учионицу. А сви ми смо цвеће.

Без нас не би постојала школа, школа би била тек једна празна ваза.

Наставник објашњава фазе ове активности:

- Деца праве своје цветове.
- Боје латице и лепе своју фотографију у средину.
- Цвеће се ставља заједно тако да се формира букет.
- Букет се лепи на постер.
- На овај начин, правимо слику нашег шароликог разреда.

Деца још једанпут разматрају и покушавају да протумаче слику. Наставник прикупља различита мишљења и идеје. Деца слободно могу развијати своје идеје, можда се притом осврћући на следећа питања:

- Шта представља цвеће?
- Шта представља ваза?
- Зашто је важно имати име?

Зависно од времена и расположивог материјала, ова активност се може прилагодити на различите начине, на пример:

- Ученици могу сами да нацртају, изрежу и украсе цвеће или да им се дају изрезани цветови како би их украсили.
- Наставник је припремио центар цвета а ученици праве латице (или деца сама састављају цвет).
- Фотографије су изрезане како би стале у средину цвета.

Деца која су брзо завршила свој рад цртају још малих цветова без фотографија.

На крају, на зид учионице се поставља постер са "разредним букетом", а на вазу се поставља кратка верзија дечијих права о којима слика говори (Чланови 7 и 28).

Наставник или деца креирају постер од свих слика које су деца направила.

4. час

Амбијент:

- Постер је постављен на таблу или зид.
- Ученици седе у великом полукругу; у већем разреду можда ће бити потребна два полукруга. Сви ученици треба да имају добар поглед на постер.

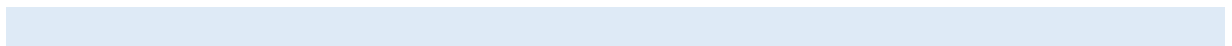
Ученици размишљају о следећим питањима (разговор уз подстицај наставника):

- Шта је то у чему сам уживао у овој активности?
- Шта сам научио?
- Колико сам сазнао о другој деци?

- Шта сам ново сазнао о наставнику?

На крају, наставник пружа ученицима неке информације о правима детета. Посебно се позива на два права која су приказана на вази. Наставник упознаје децу са Међународним даном права детета (20. новембар).

Наставник разговара са разредом хоће ли постер бити изложен у школском ходнику или у главном холу. Разред износи разлоге за и против. Где би постер требало окачити како би га сви посетиоци могли видети? Шта радимо када нови ученик дође у наш разред?

2. наставна целина (I и/или II разред ОШ): Имена су више од слова!

А. План часова

	Кључна питања/Теме лекције	Кључни задаци	Наставни материјали
1. час	Сва наша имена!	Деца сазнају нешто више о именима друге деце	Листови папира А4.
2. час	Како сам добио име!	Разред размишља о разлозима за давање имена деци.	Листићи са кључним реченицама; комплет наставних листова.
3. и 4. час	Сва деца имају причу да испричају!	Ученици дају једни другима информације о својим животима. Цртају себе у природној величини.	Информације о породицама деце (домаћи задатак); један велики лист папира за свако дете; маркери и бојице

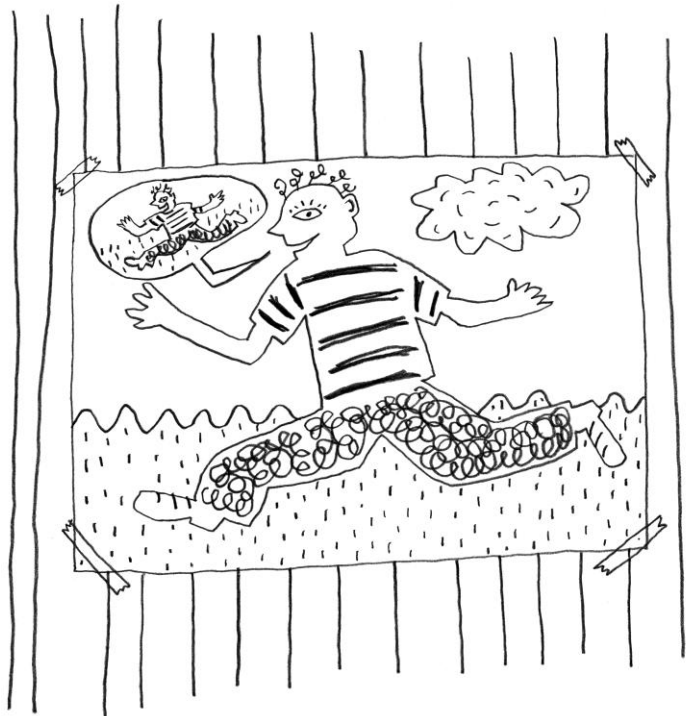
Б. Васпитно-образовни циљеви

Члан 7 Конвенције о дечијим правима штити дечије право да има име. Њено име, његово име. Презиме означава припадност детета најужој групи која га окружује - породици. Комбинација ово двоје, а пре свега име чини дете индивидуом, јединственим бићем на овом свету.

Деца треба да се поносе својим именом, и треба да знају шта њихово име значи, шта се од њих очекује и зашто су њихови родитељи одабрали то име за њих.

Наставник мора да буде пажљив приликом обраде ове теме. Из разних разлога, можда су у разреду деца која не живе са својим биолошким родитељима или који су изгубили своја имена када су била присиљена на пресељење или изгнанство. Наставник мора показати емпатију и увиђавност приликом обраћања таквој деци.

У овом низу часова, деца посматрају себе заједно са својим друговима из разреда. Стога, ова наставна јединица надовезује се на претходну, али може да буде и целина за себе.

В. Кључна питања за размишљање на часовима дечијих права		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Чланови 7, 8, 12, 13. (Види Конвенцију о дечијим правима у додатку)	Школа је део нашег живота; разред је по себи микро-заједница. Деца постају свесна свог идентитета сазнајући имена остале деце и тако што им се остали у разреду обраћају по имену. Права наведена на левој страни се остварују у разреду кроз ову наставну јединицу.	Деца учествују у доношењу одлуке о томе где ће се окачити њихов постер. Можда ће бити потребно обезбедити простор, тако да о томе треба поразговарати са осталим наставницима, сарадницима или директором.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предуздем?
Ми имамо посебна права као дете да: Имамо име које нам нико не може одузети (Члан 7). Као дете, ја већ имам своју животну причу, живот који је другачији од оног који су остала деца искусила. То ће увек бити део мене (Члан 8). Ја могу имати властито мишљење и могу да кажем шта мислим, а и сва остала деца могу то исто учинити. (Чланови 12, 13).	Видео сам да су ме сва друга деца и наставник приметили. Сви су ме слушали, и сада свако зна моје име. По свом имену ја сам неко посебан, неко ко је другачији од свих осталих. Знам имена остале деце у разреду. Знам нешто о њиховом животу.	Кад год упознам некога на игралишту или негде другде, упитаћу га за његово име и рећи му своје име.

Г. Ток часова

1. час: Сва наша имена!

Наставник седа у круг са својим ученицима. Деца седе на својим столицама. Деца држе папериће на којима се налазе њихова имена исписана великим и читљивим словима. Наставник такође има паперић са својим именом и презименом. Свако у кругу изговара своје име. Сада ученици треба да запамте имена остале деце. То се може постићи кроз разноврсне игре:

- Деца дају своја имена деци која им седе са леве и десне стране, „Моје име је..... са моје

леве стране седи а са моје десне стране седи.....“

- Идентификујте неке заједничке особине својих ученика, на пример боју њихових фармерки или сукњи, иницијале, наочаре, боју косе, итд., и поставите загонетку: "... , ... , и ... сви имају нешто заједничко. Ко ми може рећи ко је то?" Поновите ово неколико пута.
- Покупите све картице с именима. Свако дете извлачи једну без читања имена. Сви показују своје картице. Ко може да среди ову збрку, односно да сваком детету припише тачно име. Поновити неколико пута.

Варијација: Прикупити све картице. Свако дете једну карту ставља у ред(ослед)а да не чита притом име наглас. Затим ређају све картице. Ко у овом низању може да направи реда и стави право име на право место?

- Улазак у аутобус: насумце, дете почиње са следећом тврдњом: "Ја сам Ана, и ја улазим у аутобус." Дете поред ње наставља: "Ја сам Сандра, и ја улазим у аутобус са Аном." Дете које седи поред Сандре наставља на исти начин, укључујући сву претходну децу: "Ја сам Тома, и ја исто улазим у аутобусу заједно с Аном и Сандром." Држите се редоследа којим деца седе у кругу, јер то ће им олакшати да се сете имена. Наставите тако све док сва деца не уђу у аутобус. Водите рачуна да се не посрами дете које је заборавило име; нека деца помажу једни другима.

Наставник завршава час инструираним дијалогом. Следећа питања служе као подстицај за ученике:

- Да ли ми се свиђа моје име, ако да, зашто?
- Понекад се имена сведу на надимке или се измене. Да ли ти се допада или не моје ново име и зашто?
- Надимци у нашој породици или межу познаницима; шта значе и откуда потичу?
- Замислите: Како би школа изгледала кад би сви имали исто име или кад не би уопште имали име?

Ако преостане времена:

- Прорадити, редом, исказ "Ја се зovem..." на другом језику (који се учи у дотичном одељењу); евентуално са проширењем: "А како се ти зовеш?"
- Направити посебне, лепо украшене личне картице са именима.

2. час: Како сам добио своје име!

Наставник је припремио листиће на којима су написане следеће реченице: (наравно, свака варијација је могућа - измена, изостављање, додавање нових изјава и слично):

Важно је имати име.

Име - то сам ја.

По имену распознајемо сами себе и једни друге.

Наше име говори нешто о нама. (Обично указује на претке, или на крај из којег су они дошли).

Имајући име и презиме, дете постаје држављанин.

Одабирајући неко име, родитељи често исказују одређене жеље, надања и осећања.

Наставник прочита разреду реченицу која је написана на папирићу, и пита децу да је протумаче и продискутују у разреду. Ову вежбу поделити у 2-3 дела, односно спровести у 2-3 пута.

Затим се деци поделе наставни листићи које треба да попуне за домаћи задатак (види ниже дате наставне материјале).

Наставник пролази кроз питања са разредом како би проверио да ли сва деца разумеју питања.

- Када сам рођен?
- У колико сати?
- Који је био дан у недељи?
- Где сам рођен?
- Ко је био присутан кад сам рођен?
- Колико сам био велик и тежак?
- Зашто сам добио баш то име?
- Шта моје име значи?
- Одакле потиче моје име? Како оно гласи у другим језицима?

3. и 4. час: Сва деца имају причу да испричају!

Деца седе у кругу са урађеним домаћим задатком, тј. испуњеним наставним листом, и причају једни другима о ономе о чему су разговарали с родитељима. Наставник их подстиче да нека питања размотре подробније.

На пример, наставник припреми на табли или графоскопу листу која приказује у које су се доба дана или у којем дану у седмици деца у разреду родила. Можда ће се појавити занимљива шема. (На интернету је доступан тзв. "вечити календар" за одређивање дана у седмици по датумима и годинама.)

Наравно, било би јако занимљиво ако нека деца могу да одговоре на последње питање, то јест, да кажу разлоге својих родитеља што су им дали одређена имена. За објашњење значења хришћанских имена наставник може дати лексикон имена или на интернету наћи значење; интернет помаже и код нехришћанских имена.

Сада деца добијају задатак да самостално направе плакат о себи те да на њега напишу све информације о себи. У зависности од вештине писања, наставник може да помогне некој деци у разреду.

Алтернатива: деца би требало себе да нацртају у природној величини. То се може учинити на следећи начин: Дете легне на лист папира прострт на поду, одабере позу, на пример у трку или стојећи положај с раширеним рукама. Друго дете исцрта око њега линијску контуру, фигура се исече и обоји воденим бојицама.

Деца на четвртном часу завршавају ове плакате, нпр. додају "облаке" са исказима: "Ја се зovem... и/или се на контуру причврсти лист са важним подацима о дотичном детету".

На крају, разговарају о томе како ће изложити плакате у школској згради или учионици. Наставник им помаже у доношењу одлуке.

Наставни материјали: радни лист за ученике

Моје име има своју историју – Шта ћу пробати да откријем

Када сам се родио?
У колико сати?
Који је био дан у недељи?
Какво је било време?
Где сам се родио?
Ко је био присутан кад сам се родио?
Колико сам био велик и тежак?
Зашто ми је дато баш ово име?
Шта значи моје име?
Одакле потиче моје име; како оно гласи у другим језицима?

3. наставна целина (II и/или III разред ОШ) Ми смо чаробњаци!

А. План часова

	Кључно питање/теме лекције	Кључни задатак	Материјали
1. час	Шта може обична особа учинити са проблемом? Шта може чаробњак?	Ученици уче како да разликују реалистична од магичних решења за различите врсте проблема. Цртају слику обичне особе или чаробњака.	Унапред припремљена табла за прикупљање дечијих идеја; цртежи, лепљиве траке; А4 листове папира, бојице
2. час	Која су главна дечија права? У коју област спадају проблеми о којима говоре? Која нам решења падају на памет? Можемо ли наћи решења кроз разговор?	У отвореној расправи ученици уче како да праве разлику између могућих и немогућих решења за свакодневне проблеме у вези с тим правима.	Изрезане папирне фигурице; бојице
3. час	Како у одређеној проблематичној ситуацији можемо деловати, уз подршку? Која конкретна решења можемо разрадити у датој ситуацији?	Ученици покушавају наћи решења за тешке ситуације у свакодневном животу. Презентирају своја решења кроз играказ.	Реквизити за играказ, ако је потребно.
4. час	На који начин можемо кроз играказ приказати решења за проблеме? Шта смо научили на тај начин?	Ученици вежбају своје улоге и глуме их у разреду.	Реквизити за играказ, ако је потребно.

Б. Васпитно-образовни циљеви

Деца ускоро постају свесна чињенице да су многе ствари изван њихове контроле. Предмет су одлука које имају директан утицај на њихове животе, али они често не могу утицати на њих. Али деца су такође у стању да отпутују у свој свет маште. То не мора да буде покушај да се побегне из стварног света. Свет маште је и сфера у којој се стварају нови планови, може се размишљати о искуствима и где особа може да прикупи снагу пре повратка у стварни свет.

За наставни пројекат у трећој наставној целини, предлажемо ослањање на способност маштања деце и пружање могућности да примене своје идеје о дечјим правима у стварном животу. Предлажемо да одглуме чаробњака/чаробницу који користи своје магичне моћи.

Деца замисле да су чаробњаци. Колико деце (и одраслих) су, барем повремено, чезнула за моћи једног чаробњака! Овај пројекат захтева да деца

препознају ситуације у својој околини које захтевају боље решење и да траже таква решења заједно. Важно је да деца не остану све време унутар свог царства маште. Они би такође требало да покушају да дочарају решење за неки актуелан, једноставан проблем из школског живота и да га примене у пракси. На пример: "Ред у учионици", "Понашање у школском дворишту за време одмора".

Ова наставна јединица ослања се на комуникацију у разреду. Зато је веома битно да деца седе према одговарајућем распореду. Приликом комуницирања у групи, сви учесници треба да седе лицем у лице. Фронталан распоред седења треба избегавати. Правoliniјски распоред седења би довео у неравноправан положај децу која седе на крају. Боље би било да деца седе у кругу или око стола.

Термин извођења ове наставне целине требало би темпирати у 2. и 3. седмицу новембра које претходе Дану дечјих права (20. новембар).

В. Кључна питања за размишљање у трећој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Учитељ</i>		
Колико деца тренутно знају о дечјим правима?	На који се начин начела дечјих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Члан 13, 14, 28, 31. (Види Конвенцију о дечјим правима у додатку.)	Школа је као микро заједница. Ученици заједно расправљају о проблемима и траже решења. У интеракцији су једни с другима, а не само с наставником.	Ученици размишљају о стварним животним ситуацијама и почињу да изналазе решења за проблеме везане за дечја права који су стварни за њих или за друге.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечјим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Знам да деца имају посебна права, дечија права. Знам да постоји Дан дечјих права - 20. новембра. Учим да уочавам разлику између бајки и решења проблема у стварном животу.	Слушали смо једни друге и открили да неке наше жеље и проблеми могу бити врло различити. Схватили смо да заједнички можемо наћи решења за такве проблеме.	Знам да други људи и ја имамо права, али и то да ја морам учинити нешто да осигурам заштиту тих права – и мојих права и права других људи. Проналажење решења за проблем није лак посао и не можемо одједном решити све проблеме. Неке од наших жеља неће бити остварене за дуже време.

Г. Ток часова

1. час

Распоред седења: у полукругу испред табле, тако да сви имају добар преглед. (У великим разредима биће потребан дупли полукруг).

Наставник црта две особе на табли или графоскопу; обичну жену или мушкарца и чаробњака.

Разговор:

- Која је разлика између чаробњака и обичних људи? Шта је оно нарочито што чаробњак може да уради?
- Шта ради обична особа у одређеним ситуацијама? (Нпр. у кући нема више хлеба.)
- Шта ради чаробњак у истим ситуацијама?

Наставник прикупља одговоре свих ученика и прави листу истих на табли – без икаквих коментара или закључака. Предлажемо следећу табелу за идеје свих ученика.

Ситуација	Особа (обична) (цртеж)	Чаробњак/чаробница (цртеж)
Глад		
Сиромаштво		
Досада		
Рођендан		

Гледамо решења и ученици дају своје коментаре. Наравно, сада ће се јавити питања! Наставник жели да зна:

- Видите ли нека решења или идеје које је предложио добар или зао чаробњак?
- Када сте последњи пут пожелели да сте чаробњак, и шта сте тада хтели да промените?
- Шта је ваша највећа жеља сада? Како би је испунио да си чаробњак? Колико је испуњење те жеље реално?
- Итд.

Наставник охрабрује ученике да изнесу своје идеје и свима даје позитивну подршку. Наставник објашњава да ће се у разреду још неколико пута говорити о чаробњаку у неколико следећих часова и даје ученицима задатак да потраже слике чаробњака у часописима или на интернету те да их по могућности донесу на час. Од слика и књига ће направити малу изложбу за коју треба наћи и место.

У преосталом делу часа, ученици могу довршити своје цртеже чаробњака и обичних особа и обојити их. Може бити урађено и као домаћи задатак. Цртежи се могу "уградити" у изложбу.

2. део наставне целине (траје један или један и по час)

Током недеље, наставник у више наврата подстиче ученике да донесу слике и књиге о чаробњацима и да доврше своје цртеже.

На почетку другог часа, разгледање и коментарисање изложбе: наставник их подсећа о претходном часу и објашњава ток данашњег часа: сада ћемо погледати слике, књиге и ствари које сте донели или сами направили. Можете ли приметити било шта што је исто или различито?

Деца сада седе у кругу. Наставник им говори да су пре више година била записана посебна права која се односе на живот и положај деце. Овде препоручујемо да се прочита Декларација о правима детета (1959), коју наставник може да прилагоди и скрати ако је потребно. На интернету постоји кратка и илустрована верзија УНИЦЕФ-а. Кључно је да деца схвате:

- да постоје дечја права;
- да код нас она важе за свако дете;

- да је циљ сваком детету обезбедити да одрасту здрава и у нормалним условима. То обухвата њихов:
 - физички
 - морални
 - психолошки
 - ментални и
 - друштвени развој.

Деци треба обезбедити слободу и поштовање њиховог личног достојанства.

У првом кораку ученици треба да разумеју ово начело. Обједињавајући асоцијације деце и прилоге, наставник објашњава појмове и како су они међусобно повезани.

Затим, наставник поставља око 20 ликова дечака и девојчица које су ученици претходно исекли. (види Картице о дечијим правима, стр. 89). Наставник распоређује на поду фигуре у четири групе по пет ликова. Наставник наводи да свака група има одређен проблем.

- код 1. групе реч је о физичком благостању (исхрана, здравље).
- код 2. групе реч је о психолошким аспектима (живот без дискриминације, право на приватност).
- код 3. групе реч је о могућностима духовног развоја (право на школовање, на информисање).
- код 4. групе реч је о људима из дечјег окружења (породица, пријатељи).

После датих објашњења, разред се дели на четири групе, а свака ће се везати за једну од напред наведених група ликова/фигура.

Задатак ових група је следећи: Узмите својих пет ликова и уз сваки напишите у 1. лицу једине ("ЈА") напиштите шта он/она нема или за чим чежњиво пати! Примера ради, код групе "психолошки аспекти" то ће бити: "Исмевају ме зато што сам из друге земље (странац)", "Несрећан сам зато што немам пријатеља", "Тешко ми је кад се други ругају мом изговору" итд.

Ради се у четири групе, затим презентација и дискусија са додатним и употпуњеним примерима ("Чега сте се још сетили?"), евентуално опис додатних ликова.

Следећа рунда (може се комбиновати са претходном): Е, сад, замислимо да смо чаробњаци и да желимо овој деци да помогнемо у остваривању њихових права. Узимамо редом описане ликове, и постављамо следећа питања:

- Прочитај шта пише код овог детета – шта њега/њу мучи?
- Како би чаробњак/чаробница могао/могла помоћи? Шта да учини како би ово дете имало боље сутра и прекосутра?
- Шта то дете може само урадити да би му било боље?
- Како обични људи – баш ми, на пример – могу поправити живот овог детета?

Ова рунда рада се може спровести или са целим одељењем или – зависно од простора у учионици и расположивог времена – у две или више група ученика.

3. део наставне целине

Сада погледајмо конкретне ситуације из стварног живота. Још једанпут, наставник понавља 10 начела дечијих права и подстиче ученике да размишљају о свом свакодневном окружењу, у којем су њихови другови из разреда, пријатељи, млађи и старији ученици – можда ускраћени за своја права. Списак места и ситуација које ученици наведу могао би изгледати овако:

Места

- учионица;
- школско двориште;
- пут до школе.

Ситуације

- свађа и несугласице;
- без ручка;
- није урадио домаћи;
- претучен(а);
- нема пријатеља;
- нема топлу зимску јакну;
- нема прикладну спортску одећу
- ...

Подстицај: "Ми ћемо сада преузети улогу малих чаробњака. Вежбаћемо како пронаћи решења за те ситуације."

У одељенском разговору размотрићемо две или три ситуације. Онда ће ученици формирати мале групе (од 3-4 члана) и свака ће изабрати једну ситуацију коју ће хтети да реше, и то не само "магијом" него и у збиљи.

Ученици би требало да одглуме сцену којом илуструју дату ситуацију и истовремено предлажу решење. Данашњи час служи за припрему, а на следећем часу ће инсценације бити изведене и дискутоване (због задатака, не одмах, као непосредан наставак – видети у даљем тексту).

Наставник даје упутства за сценску изведбу/улоге – одређује време за припреме и време за изведбу (нпр. игра траје 5 минута); затим за садржину (ситуација + решење), евентуално техничке елементе глуме (гласан говор, употреба реквизита итд.). На тај начин наставник помаже групама, даје предлоге ако је потребно и слуша. За потребе четвртог дела ове наставне целине, ученици имају задатак да допуне своје сцене детаљима, користећи костиме и реквизите.

4. део наставне целине

- За почетак, кратке инструкције око играказа који следе: временско ограничење; напомене за гледаоце који треба да запазе: да ли је ситуација представљена разумљиво, да ли је решење реалистично, да ли су глумви говорили развојно и играли верно улоге, итд. Ова питања за гледаоце ваља исписати на табли!
- Фаза изведбе: Свака група игра своју сцену (проблем + решење) пред разредом, придржавајући се задатог времена (рецимо, пет минута по сцени).
- После сваке, или сваке друге сцене: Дискусија о горе постављеним питањима, као и о специфичним и упечатљивим моментима дате ситуације: (Пример: Ко је већ доживео сличну ситуацију? Како је том приликом реаговао? итд.)

- Закључна одељењска дискусија о разним приказаним проблемима и решењима, заокруживање теме дечјих права, учвршћивање свести да се сваки пут радило о томе – о правима деце!
- Евентуално, пројекат да се нешто направи на Међународни дан дечјих права (20. новембар) (информисање друго одељења о дечјим правима; креативна декорација, нпр. у школском ходнику; мала позоришна представа на основу већ изведених инсценација итд.).

4. наставна целина (III и/или IV разред ОШ) Наша права – наше благо

А. План часова

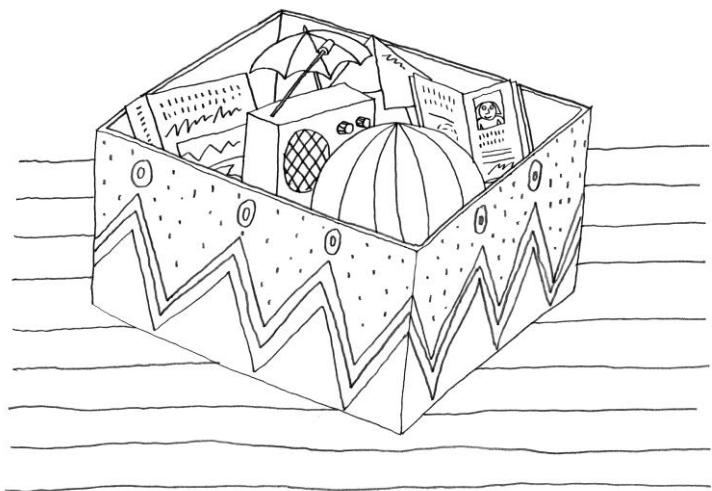
	Кључна питања/теме лекције	Кључни задаци	Наставни материјали
1. час	Зашто су нам потребна посебна дечија права? Која су то права?	Ученици се упознају са пројектом "кутија с благом", и дискутују о томе како да га испланирају и реализују.	Предмети који могу представљати одређена права детета (демонстрирање и инспирација); картице с дечијим правима, текст "Дечја права" (в. додаток).
2. час (плус допунске активности наредне седмице)	Моја лична кутија с благом – Нешто посебно	Ученици украшавају своје кутије с благом и припремају их за своја „блага дечијих права“.	Свако дете доноси у школу металну, дрвену или картонску кутију; дугмад у боји, парчиће тканине, итд.; лепак и маказе.
3. час (после неколико недеља)	Моја кутија с благом, твоја кутија с благом! – Размена.	Ученици на својим клупама праве изложбу својих кутија с благом.	Ученичке кутије с благом (са садржајем)
4. час (непосредно пре 20. новембра)	Како бисмо могли да организујемо изложбу?	Ученици излажу своја блага и кутије с благом како би их сва остала деца у школи видела.	Ученици проналазе просторију или место за своју изложбу. (Пожељно, али не обавезно, у школској згради)

Б. Васпитно-образовни циљеви

Ученици темељније упознају дечија права. Током дужег временског периода, они проучавају садржај и

смисао тих права покушавајући да споје свако право са по једним предметом који га можда илуструје или симболизује. Свако дете ће пронаћи своја решења. Да би то урадила, деца морају претходно правилно разумети појединачна дечја права.

Што се тиче теорије учења, задатак дозвољава ученицима да активно организују своје сопствене процесе учења, што знатно повећава њихове шансе да значајно прошире своје знање. У том циљу, сваки ученик прави своју кутију с благом. Ученици се све више идентификују са правима детета и интелектуално и емоционално.

Ово је пројекат разреда који обухвата дужи временски период (5-7 недеља), што може у више наврата подстаћи ученике да изнесу своје идеје и да о њима разговарају.

Поводом Међународног дана права детета (20. новембра), у школи се може организовати изложба ученичких кутија с благом. Ово би још више стимулисало и мотивисало млађе генерације да нешто слично ураде за годину или две.

Време почетка рада на пројекту: унапред, крајем септембра до средине октобра.

В. Кључна питања за размишљање у четвртој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Уознавање са свим дечијим правима и расправа о њима.	Сваки ученик ужива право да ствара сопствени начин уметничког изражавања. На тај начин ученици стичу самопоуздање и уче више о другима и о себи самима.	Ученици уче да доносе одлуке и да се залажу за решења која су пронашли.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Један дужи период сам проучавао дечија права. Морао сам да донесем одлуку о сваком члану, а то сам могао да урадим само ако сам разумео тај члан. Схватио сам да није увек једноставно разумети Конвенцију о дечијим правима.	Било би прекрасно кад би школа постала место где би могли видети толико много уметничких дела. Сада волим да идем у школу.	Нису сви чланови у Конвенцији о дечијим правима једнако важни за мене. Размишљао сам о томе који бих члан могао да заступам. Размишљао сам о томе која су права посебно важна за осталу децу у другим породицама, регионима или другим земљама и шта бих могао урадити да их подржим.

Г. Ток часова

1. део наставне целине (крај септембра/почетак октобра; трајање: око 1 ½ сат)

Увод: Наставник активира предзнање одељења о дечијим правима и рекапитулира најважније тачке (упореди 3. наставну целину, 2. део). Затим подели копиране картице дечјих права (в. додатак) и објасни их тако да деца добро схвате (које право одговара којој слици), те се "наоружају" за даљи рад. Ова лекција захтева време и добру припрему од стране наставника, тј. основну лектуру о Конвенцији о дечијим права (в. додатак). Код објашњења за картице није поентау тачном ређању текста Конвенције, већ у томе да се помоћу слика саопшти нешто о одређеним правима.

На једном од следећих часова, наставник ће на сто – поред картица о дечијим правима – поставити празну кутију декорисану попут "ковчега са благом" и још неколико предмета уз њу, подесних да сликовито/симболично означе неке картице о дечијим правима. На пример:

- Члан 7, право на име од рођења – мала свећа у знак подсећања на рођење и крштење;
- Члан 28, право на образовање – мала оловка.

Наставник објашњава принцип симбола и – користећи картице дечјих права – прича са децом о

другим примерима.

Сад наставник објашњава план:

- Међународни дан права детета се обележава 20. новембра. До тада ће сваки ученик напунити своју кутију с благом картицама и предметима који асоцирају на одређена права детета. Сваки ученик одлучује који ће предмет одговорати којем дечјем праву.

Следи објашњење конкретног задатка: До следеће седмице, сваки ученик одабира кутију с поклопцем (добра ће бити картонска, дрвена или метална). Та кутија треба да буде обојена и украшена, а негде на њој треба да буде име власника.

Ученици се међусобно помажу код прибављања кутије с благом. Украшавање и уобличавање се може извести на часовима ликовног и техничког васпитања, тако да налог може једноставно гласити: Донесите подесну кутију и материјал за украшавање, по могућности већу количину како би се и ваши другари могли њиме послужити.

Сви ученици исецају картице с дечијим правима. Спајају их са спајалицом и стављају у своје кутије с благом. Сада почиње лов на благо! То јест, траже се предмети који илуструју и симболизују поједина дечја права (рецимо, картице дечјих права).

Могуће (разумно) би било продубити знање: исечене карте још једном прегледати, ау њиховом дну или на полеђини речима исписати право о којем она говори.

2. део (недељу дана касније)

Деца показују једни другима своја материјале и почињу да украшавају своје кутије с благом. Размењују материјале и помажу једни другима. Показују прве предмете којима ће симболички илустровати поједине карте (в. горе).

Мапе ума (*brainstorming*):

а) о могућностима обликовања ковчежића с благом и

б) о одговарајућим симболима за поједина дечја права (по могућности, уз интегрисано понављање најважнијих дечјих права): шта би било најподесније за илустрацију те-и-те карте, где се могу наћи такви предмети (благо), итд. Важно је да тај задатак "лов на благо" помогне ученицима да се упознају са дечијим правима и да их разумеју. Они могу одабрати предмет само ако су схватили шта одређено дечије право значи.

Почните рад на кутијама, при чему се деца узајамно помажу у коришћењу материјала за украшавање. Наставник одлучује како ће се завршити рад у школи – у оквиру додатног часа или као домаћи задатак.

У току ове фазе прикупљања блага, током наредних 4-5 седмица, ученици би требало да размењују своје идеје и да покажу шта су нашли: Ко је пронашао оно што тачно означава одређено право? Ученицима је допуштено да преузимају идеје једни од других. Деца ће учествовати у некој врсти такмичења – чија кутија с благом садржи најкреативније и најоригиналније идеје.

3. део

Недељу дана пре Међународног дана права детета (20. новембра): сва деца показују предмете које су сакупили изложене на својим столовима. Они не морају да илуструју баш свако право детета са по једним предметом. Узајамно обилазе "штандове" (10 минута).

Деца објашњавају једни другима зашто су одабрали одређене предмете. После заједничког разредног разговора, дискутују у групама од по 3-4 члана.

Усмераван од стране наставника, разред расправља о томе како би се изложба могла представити другим ученицима у школи. Предмет разговора: Постоје ли неке стаклене витрине

који бисмо могли користити? Да ли поставити неке мале столове у школи? Можда 20. новембра претворити нашу учионицу у "музеј дечијих права"? Можда је неко друго одељење трећег разреда направио исти план? Како бисмо могли делити наше предмете? Да ли позвати директора, школског педагога, друге наставнике, родитеље или помоћно особље? Треба ли организовати неку врсту отварања наше изложбе? Треба ли направити информативни плакат? Да ли би неко од ученика или наставника требало да одржи кратак говор на отварању? Хоћемо ли увежбати, написати или чак компоновати неку песму за ову прилику?

4. део

На Међународни дан права детета, 20. новембар (или који дан раније):

Ученици постављају изложбу према усаглашеном плану и презентују своје ковчежиће са благом другим ученицима. Уз ово неизоставно иде и информација о дечјим правима, што и јесте права сврха пројекта; о теми говори плакат за изложбу или се на њу указује у говору приликом отварања.

На крају, дискусија и заједничко разматрање проблематике у разреду (евентуално, прво у писаној форми, а затим и усмено). Како је протекао овај захтевни пројекат, шта смо њиме постигли? Је ли све било добро? У чему смо могли бити бољи? Итд.

5. наставна целина (IV и/или V разред ОШ) Доносимо правила за наш разред

А. План часова

	Кључна питања/теме часа	Кључни задаци	Наставни материјали
1. час	Која права има свака особа у овом разреду?	Рад у групама, ученици припремају листу предлога правила за свој разред.	Листови А3 папира (један по групи)
2. час	Шта чини неко правило добрим? Зашто она могу представљати гњаважу? Зашто могу бити корисна?	Ученици размишљају о начелу реда и правила.	Наставни листићи са основним начелима правила у демократији. Празни листови А4 папира.
3. час	На који начин се дечија права могу остварити у учионици?	Рад у групама, ученици одређују наша правила која су усаглашена са дечијим правима.	Наставни листићи – умножене копије или исписани од стране ученика.
4. час	Разрада правила у групама и постизање сагласности у разреду.	Ученици упоређују своје идеје и покушавају да донесу једногласну одлуку о правилнику за свој разред.	

Б. Образовно-васпитни задаци

Када повезујемо правила за разред са углом гледања на људска и дечија права, та правила имају далеко веће дејство него само обезбеђивање мира и тишине у разреду.

Људска и дечија права нису само скуп хладних правних стандарда. Ако треба да се остваре и да имају смисла, она треба да служе као инструменти и смернице за наше напоре да у свакодневни живот унесемо једнакост и праведност. За ученике, школа је – поред породице – битан елемент, чак на неки начин суштина њиховог свакодневног живота. Али школа је и више од тога: школа је једино место где ученици могу научити како да се понашају у друштву. Школа, другим речима, учионица, школска зграда и њене просторије као целина, али исто тако и структура школе и њено руководство представљају модел друштва у малом – једно микро-друштво. Оно што ученици овде науче, развију и испробају, било да је од користи или не, има шансе да буде пренето у свет изван учионице и школске заједнице. Ова наставна јединица има за циљ постизање свести о томе – у светлу дечјих права.

ПРАВИЛА У РАЗРЕДУ

1. Свако има права да буде саслушан.
2. Свако ће саслушати све остале.
3. Свако је одговоран за своје изјаве.
4. Сва нова правила морају да прихвате сви и морају гарантовати право на слободу изражавања.
5. Свако мора да ради на побољшању радних услова и међусобних односа.

Права и дужности чине комплементарни пар појмова. Они су као дан и ноћ, или лето и зима. Права и дужности зависе једно од другог. Људска и дечија права не могу се схватити без разумевања међузависности права и дужности.

Овај пројекат ће се фокусирати на следеће чланове Конвенције о правима детета:

Члан 12, да се чује његово мишљење;

Члан 13, слобода изражавања;

Члан 28, право на образовање и

Члан 31, право на слободно време и рекреацију.

В. Кључна питања за размишљање у петој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Чланови 12, 13, 28, 31 (Види Конвенцију о дечијим правима у додатку.)	У овој наставној јединици, ученици конкретно схватају да су нам потребна правила да бисмо живели заједно: то подразумева да дечија права дефинишу такав систем правила.	Ученици схватају како се правила доносе у демократији. У стању су да учествују у демократским процесима одлучивања.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Сада знам да имам право да учествујем у доношењу правила за наш разред. Свестан сам да је израда Конвенције о дечијим правима била сличан процес.	Ученици схватају да права и обавезе припадају једно уз друго. Схватају да су права створена од људи за људе, да се она могу променити и да није једноставно сложити се око обавезујућих правила за све у групи.	Сада могу покушати да нађу слична правила како живети заједно у својој породици, свом спортском клубу или заједно са својим пријатељима. Требало би да обезбедимо да што више људи учествује у доношењу таквих правила и да су у стању да направе компромис.

Г. Ток часова

1. час

Наставник износи увод у пројекат и програм рада у наредне четири лекције.

Модерира дискусију о „правима и дужностима“ са ученицима дајући следеће подстицаје:

- Наведите неко право које имате у учионици/школском дворишту/породици! Подсетите се дечијих права о којима сте већ слушали.
- Ова права су стварна уколико их и други поштују. Уз свако право сваком од нас следује и нека дужност! Почните, на пример, од права на име, а затим пређите на друга помињана права.

1. Групе се формирају кроз неку наменску „игру“ (на пример, поделе се картице на основу којих се формирају групе жонглера, виолиниста, итд.). Разред се дели у три, шест или девет група, зависно од величине. Настојте да у свакој групи не буде више од пет ученика. Свака група је означена са А, Б или В.
2. Свака група именује свог заступника. Дајте повратну информацију - како сте изабрали свог заступника?
3. Свака група има лист папира подељен на три дела. На горњој трећини папира записује се оно што они верују да треба да су права сваког појединца (укључујући и наставника) у њиховом разреду. Требало би забележити сваки предлог, а сваки предлог треба да буде нумерисан.
4. Дајте повратне информације: Шта мислите – колико сте добро обавили задатак? Шта сте све

корисно урадили? Шта је ометало процес доношења одлуке?

5. Проследите папир следећој групи (А групи Б, група Б групи В, В групи А).

6. Размотрите унутар групе листу права коју је направила претходна група. Које обавезе иду уз та права? Које одговорности имамо како бисмо поштовали та права? Шта треба да радимо, како треба да се понашамо? (На пример: „Свако има право да буде саслушан“, „Ми имамо одговорност да слушамо“.)

Користећи исте бројеве као и у одељку о правима, напишите одговарајуће одговорности (ако се могу бар једне сетити) на средишњој трећини папира. То се може учинити на сопственом листу или листу друге групе.

На крају часа наставник сакупља све прилоге ученика да би их прегледао пре следећег часа.

2. део (траје 1 ½ час)

Наставник подстиче ученике да расправљају о питањима на тему "правила", упућујући их на правила у спорту, у учионици или у уличном саобраћају. Подстицајна питања:

- Шта је добро у томе што постоје правила? Шта ме нервира код правила?
- Када ми је драго што постоје правила, а кад ми смета?
- Ко поставља правила у разним околностима; ко у различитим контекстима поседује моћ да их спроведе у пракси и да казни прекшаје?

Следећи текст, или нека скраћена верзија, или нека идеја наставника може помоћи ученицима да пронађу одговоре на прва два питања.

Наставни материјал: Радни лист о дисциплини и реду у демократији – и у школи

1. Ред је потребан под свим околностима. Група без реда и основних правила не може бити демократска.
2. Границе су потребне. Правила могу бити погрешна или неприкладна. Али све док се не измене морају се поштовати. Мора, међутим, бити могуће да се она промене.
3. Од самог почетка деца треба да учествују у стварању и спровођењу правила. Само на тај начин је могуће да се идентификују с правилима.
4. Разредна заједница не може да функционише без међусобног поверења и поштовања. У неким случајевима може бити тешко успоставити такву атмосферу.
5. Тимски дух мора да замени конкуренцију у разреду.
6. Пријатељска атмосфера у разреду је од виталног значаја.
7. Социјалне вештине наставника суштински доприносе стварању демократског вођства, развијању осећаја припадности групи, развијању међуљудских односа, итд.
8. Групно комуницирање је трајна стварност у демократски вођеном разреду.
9. Ученици, како дечаки тако и девојчице, морају бити подстицани да истражују нешто ново и да уче из својих грешака.
10. Унутар постављених граница мора бити могуће имати слободу. Једино је тако могуће да појединац негује одговорност.
11. Дисциплина и ред биће прихваћени и добровољно ће им се повиновати ако помогну сваком појединцу да се изрази и ако помажу групи да развија задовољавајуће међусобне односе и радне услове.

Група без реда и основних правила не може бити демократска.

Ученици се разврставају у исте групе као и на претходном часу. Наставник дели листове (А3) са претходног часа и даје следећа упутства.

7. Упутства наставника. Правила ради правила.

Још једном погледајте написано. Затим наведите неколико правила за наш заједнички живот овде – оних која сматрате нарочито важним и која желите да истакнете у учионици и пријавите за дискусију! (То могу бити ствари које су већ исписане на горње две трећине листа, али и сасвим нове.)

Та правила испишите у најдоњу трећину листа, а руководите се следећим смерницама (најбоље показати унапред, на једном или два примера):

- Формулација треба буде позитивна, а не у форми забране.
- Формулација треба – кад год је могуће – да обухвати уједно и дужност и право, тј. да почива на изразу "зато што". Пример: "Слушамо кад него други говори, зато што сви имају право да буду саслушани."

8. Групе раде према упутствима. Затим седну по две групе заједно и предлажу своја правила. Дискусија, долази се до повратне информације о разумљивости формулације, те се она евентуално прерађује, односно оптимизира.

Бирају се највише три правила по једној групи и она се испишују великим словима на великим тракама ("каишевима") папира (исеченим са формата А3).

Три изабрана правила по групи окаче се тако да их сви виде. Следи одељенски разговор у којем по један представник сваке групе тумачи правила које је та група истакла.

Заједничка "завршна редактура" сабраних правила – оних за која желимо да буду обавезујућа за наше одељење:

- Шта се показало вишеструко исто или слично – оно што бисмо могли спојити?
- Шта мора бити формулисано сажетије, односно разумљивије?

Постизање коначног сагласја/једногласја око правила. Свако дете треба код својих пет правила да стави знак/налепницу да његово мишљење има приоритет на листи разредних правила. Правила која добију највише таквих гласова (скраћено на, рецимо, 10 правила) граде листу разредних правила или се увршћују у већ састављени списак. Списак правила се може уобличити као посебан документ који ће потписати сви у одељењу. Тај документ ће бити постављен на истакнуто место у учионици.

10. Разматрање наученог (према новоуспостављеним правилима која се сада први пут примењују): Шта нам је помогло у досадашњем раду? Шта је било тешко или нам је одмагало? На који начин си ти допринео(ла) активностима? Који прилози других у разреду су се показали кориснима? Зашто? Шта су то они учинили?

3. део

Наставник обнавља/рекапитулира знања о дечјим правима (упор. 3. наставну целину, 2. део и 4. наставну целину, 1. час): Настанак; избор најважнијих дечјих права, евентуално повезати са људским правима.

Сада наставник представља следећи избор дечијих права, овога пута се везујући за изворни текст Конвенције о правима детета (видети у прилогу).

Члан 12, изразити своје погледе и мишљења;

Члан 13, слобода изражавања;

Члан 28, право на образовање;

Члан 31, право на одмор и слободно време.

Ученици се разврставају у групе од по 3-4 члана; свака група припреми радни лист (А4) са два ступца. У уском ступцу на левој страни, уносе 4 права, смештајући их у равномерним размацима низ страницу.

У ширем ступцу на десној страни, наводе своја размишљања о правима и обавезама које та права носе, за њих саме или за друге: Ако мој сусед, пријатељ или друг из разреда полаже право на то-и-то (види леви стубац), које обавезе и дужности из тога произлазе за мене и за друге? Како друштвена заједница и школа морају обезбедити наставу (Члан 28)? Како могу ја, као члан овог одељења, допринети успеху тог права?

О резултатима се говори на следећем часу.

Чланови групе (имена)	
Права	Правила и дужности
<p><i>Члан 12</i></p> <p><i>Изражавање својих гледишта и интересовања.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 13</i></p> <p><i>Слобода изражавања.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 28</i></p> <p><i>Право на образовање.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 31</i></p> <p><i>Право на одмор и слободно време.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	

4. део

Ученици презентују резултате са радног листа из претходног часа једни другима у разреду. Један представник говори у име групе. Могу се позабавити следећим аспектима рада:

- Како смо приступили задатку? (Процес рада групе и доношења одлуке)
- Шта је нам било важно? (Критеријуми и вредности)

- На који начин можемо обезбедити да се права поштују? (Ставови према правилима, спровођење правила); Које су инстанце код четири обрађивана права повезане са придржавањем прописа?

Могући закључак: Ученици се споразумевају о правилима за свој разред. Једна група добија задатак да документ са правилима обликује као уметничко дело. Сви ученици и наставник потписују овај документ. Правила се примењују све док се не измене новим документом. Овај документ треба да се изложи на Светски дан детета (20. новембра) као пример примене демократије у разреду.

6. наставна целина (V и/или VI разред ОШ) Дечија права: уметничко дело!

А. План часова

А. План часова

	Кључна питања/ теме лекције	Кључни задаци	Наставни материјали
1. час	Шта је уметнички пројекат? Како могу уметничким средствима да прикажем дечија права?	Ученици одлучују који ће члан из Конвенције о дечијим правима приказати као уметничко дело, и разрађују своје прве идеје.	Неки часописи; картице или цедуље с дечијим правима.
2-4. час	На који начин ученици и наставници помажу једни другима? Како објашњавамо спор и брз рад ученика?	Ученици раде један или више пројеката. Уче да пружају и прихватају помоћ у разреду.	Папир, боје, лепак, часописи, итд..

Б. Васпитно-образовни циљеви

Дечија и људска права често су повезана са сложеним политичким, друштвеним и личним проблемима.

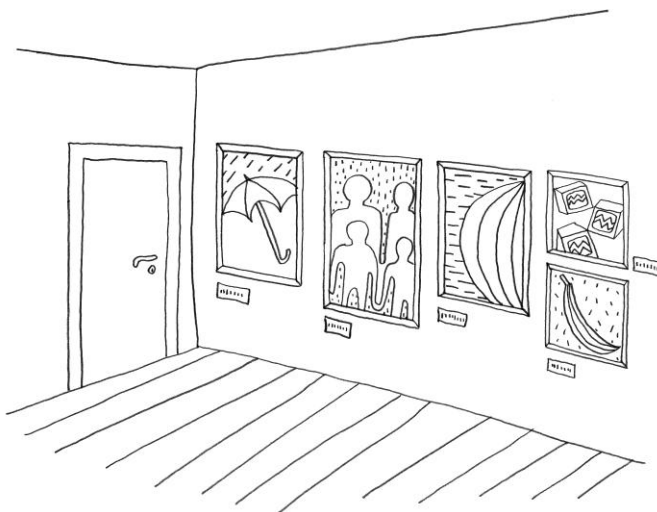
Овај пројекат наставља традицију на коју се често позивамо у вези са дечијим и људским правима. Уметници добијају задатак да изразе садржај одређеног члана Конвенције, или његовог дела, путем слика. На тај начин створене су многобројне картице, календари, књиге чак и филмови.

За оне ученике који су већ радили на пројекту кутије с благом у другом разреду, овај уметнички пројекат биће нова прилика да се темељније проуче дечија права. Мислимо да је веома битно да се ученици поново врате на тему о којој већ нешто знају, али на другачији начин - другим речима, кроз један креативни и интегрални приступ.

Изговорен или написан исказ може се изразити сликом само ако се у потпуности разуме.

Предлажемо планирање наставне јединице тако да буде довољно времена да се слике изложе за Међународни дан дечијих права, 20. новембра, и то у школи, градској кући или некој другој јавној установи.

Та изложба, као циљ овог пројекта, представља истовремено прекретницу и покретач који стимулише ученике да брижно и креативно обављају задатак.

Напомена: Први час, или чак читав пројекат, може се лепо спровести и у сарадњи са предметним наставником ликовног васпитања или са уметником који живи у месту школе. И ученицимогу давати своје предлоге који ће бити уграђени у припрему. Вреди размислити и о томе да се пројекат уради у партнерству са неким другим одељењем.

В. Кључна питања за размишљање у другој наставној целини

О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Ученици су продубили своје знање о дечијим правима, посебно о одређеним члановима Конвенције о правима детета.	Посебно на часовима уметности ученици могу да схвате да је развој њиховог индивидуалног начина изражавања могућ и веома важан. Они проналазе индивидуалне начине да уметничким средствима представе различите чланове дечијих права.	Ученици су емоционално способни да схвате повреду дечијих права и да их осуде. Развили су ову компетенцију кроз свој врло индивидуални приступ учењу и препознавањем повреда дечијих права.
<i>Ученици</i>		
Шта сам научио о дечијим правима?	Како сам искусио дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Заједно са школским друговима, темељно сам проучавао дечија права. Поставио сам пуно нових питања и схватио да не треба да бринем ако још нисам разумео све чланове о дечијим правима. Наставићу са учењем.	Овај пројекат је претворио учионицу и целу школску зграду у место које сам и ја украшавао и где се осећам као код куће. Могу да изразим своју индивидуалност, а и да ме сматрају индивидуом.	Постао сам свеснији својих уметничких талената и сад сам одважнији у томе да их користим и негујем. Они су део моје личности и понекад ми омогућавају да се изразим више него што бих могао речима или текстовима. Могао би смислити сличне уметничке пројекте о дечијим правима заједно са својим пријатељима, продати неке слике и приход донирати за пројекте за децу.

Г. Ток часова**1. део (траје око 1 ½ час)**

Наставник упознаје разред са детаљима новог пројекта. Важно је да деца разумеју

- основни принцип пројекта,
- смисао, циљеве и најављене "продукте" пројекта,
- шта план рада од њих захтева и
- да виде примере илустровања дечијих права уметничким средствима.

Стога, наставник мора не само да прикаже примере илустровања разних људских и дечијих права, него и да прикаже разне стилове, медије и приступе како би помогао деци у проналажењу сопственог начина уметничког изражавања.

Након увода, наставник или ученици формира(ју) мале групе (око троје деце у свакој) како би испланирали реализацију пројекта.

Свака група поседује копију дечјих права (у некој скраћеној верзији текста према Конвенцији о правима детета, коју може сачинити и наставник). Задатак гласи: Потражите три дечја права за која бисте радо начинили "уметничко дело" (слику, предмет)! Ово ће послужити као основа за коначну расподелу задатака.

Фаза читања и дискусије по групама; на крају, одељење заједнички расподељује одређена дечја права за уметничку обраду (нпр. тако што свака група обележава свој избор, после чега ће бити јасно где се јављају укрштања/преклапања и како ће се наћи коначно решење, задовољавајуће за сваку групу.)

Конкретно планирање рада у групама које мора да обухвати следеће:

- прва разматрања концепције планиране слике/предмета,
- потребне боје, материјали, алат/прибор за рад,
- распоред времена (важно! Наставник мора благовремено пазити и давати савете тако да идеје буду спроводљиве),
- идеје за планирану изложбу (о томе се може разговарати касније, у пленуму).

Размена идеја о идејама и концепцији, те дискусија у одељењу.

Задаци за следећи час: У групама разрадити идеје о пројекту и формулисати их; информисати се преко штампе, интернета и у библиотеци ради инспирације; спремити скице или описе пројекта, евентуално почети прикупљање материјала. Свака група спрема малу презентацију планираног, почев од употпуњеног објашњења датог дечјег права помоћу примера.

2. део (прва половина)

Ученици размењују и коментаришу своје идеје у складу са упутствима/задацима датим на претходном часу.. Важно је да ученици разумеју дечија права и да су у стању да у разреду наведу примере како се та права остварују, односно занемарују. Притом би требало да јасно и разумљиво изложе коју су уметничку изведбу предвидели за које право, како је изгледало конкретно планирање и какву су помоћ добили од разреда или наставника.

Пречишћавање дефинитивног концепта изложбе радова којом се пројекат закључује (по могућности, 20. новембра). (Вредиразмислити и о томе да се разрада дотичног концепта зада за домаћи, што би било предмет рада и дискусије у 3. делу ове наставне целине.)

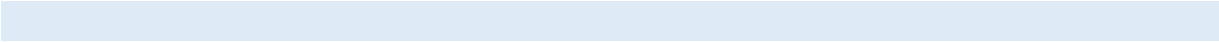
2. део (друга половина), 3. и 4. део

На пројекту ученици могу да раде све време у другој половини другог часа и на наредна 2 часа (ту се рачуна и слободно време, као и време за домаћи рад). Искуство показује да су ученици боље мотивисани ако нису изоловани једни од других. Наставник их охрабрује да се не задовоље првом идејом, већ да се упусте у њену даљу модификацију, разраду и усавршавање.

Наставник може помоћи разреду тако што ће имати при руци колекцију уметничких плаката, илустрација из реклама, дијаграма итд. исечених из новина или часописа, књига о уметности, вебсајтова итд.. Ученици могу од куће донети уметничке књиге и часописе. Ова колекција илустрација не мора бити повезана с темом о дечијим правима, већ у функцији илустровања различитих могућности уметничког израза.

Неколико савета:

- Ако планирате изложбу у школској згради, учioniци или некој јавној установи, мора постојати сагласност ученика око презентације (нпр. таблице/легенде са објашњењима треба да имају уједначену врсту и формат слова).
- Пажљиво размотрите могућност организовања такмичења и доделе награда за изванредан рад. У жирију формираном за ту прилику могу – поред ученика – бити и локални уметници и новинари.

- Сугерисали бисмо да се (без обзира да ли догађај има такмичаски карактер) позову локални медији да га пропрате – јер таква могућност појачава мотивацију ученика.
-

7. наставна целина (VI и/или VII разред ОШ) Да ли је оно што желим уједно оно што ми треба?

А. План часова**А. План часова**

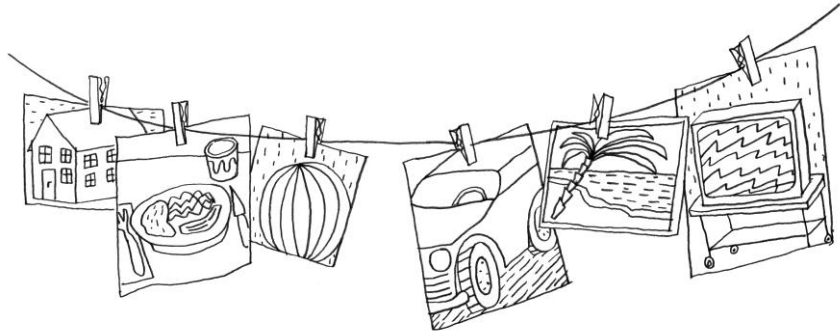
	Кључна питања/Теме лекције	Кључни задаци	Наставни материјали
1. Час	Шта су моје жеље?	Ученици постају свесни својих жеља објашњавајући их једни другима.	Слике да би се формирале групе ученика.
2. Час	Шта је људима потребно? Шта би било добро да имамо?	Ученици уче да праве разлику између жеља и потреба те између основних потреба и личних потреба.	<ul style="list-style-type: none"> - старе часописе; - маказе за сваког члана групе; - лепак; - неколико празних листова папира; - уже око 4м дугачко; - 10 штапаљки.
3. Час	Шта су жеље? Шта су потребе?	Вођени критеријумима, ученици се договарају о 10 важних жеља и потреба.	Материјали које доносе ученици.
4. Час	Да ли дечија права одговарају нашим идејама о жељама и потребама?	Ученици пореде своје идеје са дечијим правима и праве постере за презентацију поводом Међународног дана права детета.	Примерци Конвенције о дечијим правима за сваку групу; флип-чарт табла.

Б. Васпитно образовни циљеви

Човек разуме само оно што почива на реалности. Како би разумели о чему говоре дечија и људска права, ученици морају размислити о својим потребама и жељама. Морају постати свесни шта тренутно очекују од живота.

Прво, треба слободно да размисле о својим жељама и потребама, без обзира како чудно изгледале, и треба да их искажу.

Друго, треба да разјасне која је, по њиховом мишљењу, разлика између жеља и стварних потреба у њиховом животу. То ће

их сигурно довести до многих права која су већ дата Конвенцијом о правима детета.

У свакој фази важно је да наставник подстиче и руководи дискусијом. Наставник мора да води рачуна да се не меша нити да оптерећује ученике својим вредностима или нормама, чак ни у најбољој намери да их убеди у „праве“ идеје. Боље је да ученици у добро вођеној расправи открију и разреше концепте и вредности.

Термин за обраду ове наставне јединице треба одредити тако да буде пре новембра, како би плакати из 4. часа били готови за изложбу на Дан дечјих права, 20. новембра.

В. Кључна питања за размишљање у седмој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Ученици разумеју да је овде реч о дечијим правима и доживљају основних потреба.	Ова наставна јединица пружа прилику ученицима да изразе своје личне потребе и жеље. Они схватају да их неко слуша и да их схвата озбиљно. Уче разлику између основних потреба за преживљавањем и ствари које желе.	Ученици треба да буду свесни да се свакодневно суочавају са кључним животним питањима и да приликом решавања тих проблема друштво ствара неједнаке услове за своје чланове. Треба да науче да се заузму за своје жеље, са критичке дистанце.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Научио сам да се дечија права односе на наше најважније потребе - учешће у животу заједнице, развој, преживљавање и заштиту, те да имају много тога што се односи на мој свакодневни живот.	Своје жеље могу само да изразим ако верујем својим друговима и свом наставнику. Научио сам да се вреди потрудити да се отвори као и да видите да то други чине.	Покушаћу да више обратим пажњу на разлику између жеља и потреба. Нећу скривати и одрицати се својих жеља и снова, већ ћу се потрудити да их остварим без да наудим потребама других људи.

Г. Ток часова

1. час

Увод: Наставник саопштава да ће на овом степену (виши разреди основне школе) сваке године дечја права бити тема неких лекција, односно мањих пројеката. Кратак разговор са одељењем – шта о овоме знају из претходних разреда. Понављање најважнијих чињеница (упор. 3. наставну целину, 1. час и 4. наст. целину, 1. час) – настанак дечјих права, најважнија дечја права, евентуално веза са људским правима.

Најава: Ове године обрађиваћемо тему "Жеље и (основне) потребе". Кратко се објашњавају појмови, ученици дају примере једног и другог, најважније разлике, везу ове теме са дечијим правима.

Формирање група: Наставник исеца неколико фотографија прелепих аутомобила, модних детаља или атрактивних места за одмор, сваку на четири дела и насумце их дели ученицима. Проналазећи ученике који имају по део исте слике, формирају се радне групе ученика. Ако група мора да броји три или пет чланова да би се уклопило у укупан број ученика, слике се секу на одговарајући број делова.

Свака група бира једног заступника и менаџера. Заступник ће се обраћати у име групе другим групама, целом аудиторијуму, наставнику. Он је одговоран за веродостојно преношење мишљења групе, а не свог властитог мишљења. Менаџер групе организује радни процес, обједињава све чланове, и прати рокове.

Групама се задаје да дискутују о следећим тачкама и формулишу их бележењем кључних речи:

- Које су вам највеће жеље сада и шта бих посебно обрадовало?
- Које су вам највеће жеље и снови за будућност (кад будете имали 25 година)?
- Којих се жеља можете присетити? Које су вам биле највеће жеље кад сте били млађи – имали 5,7,9 или 11 година? Шта вас је тада посебно радовало?
- Које жеље имају одрасли које познајете (родитељи, познаници, други људи)?

Свака група пише своју листу жеља, поређану по узрасту, у форми табеле (формат А3, евентуално А2). Према нивоу разреда, изостављају се детаљи структуре или се дају смернице на табели. Договарају се око наслова који ће ставити у врх листе.

Листови се, у виду мини-плаката каче по учioniци. Заступници сваке групе кратко презентују резултате разреда. Евентуално, наставник указује на аспекте специфичне за пол деце/људи, оставрљивост или утопијски карактер жеље и сл.

За наредни час (неколико дана касније) ученици добијају овај задатак: Донети илустративни материјал на тему "Жеље и потребе" (часописе, са пуно слика, каталоге, проспекте итд.), као и, евентуално, штапалке за веш (уколико у школи нема бар 60 комада).

2. час

Увод: рекапитулација онога што је рађено на претходном часу. Тада смо говорили о данашњим и ранијим жељама. Данас ћемо се упустити у разлику између жеља (чије испуњење би било леп у циљу самоостваривања) и (основних) потреба (чије задовољавање је мање-више нужно за преживљавање). Неколико примера за ово.

Ученици настављају свој рад у групама. Расправљају о следећим питањима:

1. Шта бисмо радо имали? Шта би било лепо имати? Зашто? (Жеље.)
2. Шта нам стварно треба? Зашто? (Егзистенцијалне потребе.)

Као потпора спонтаним размишљањима, може се у виду задатка прегледати донети илустративни материјал као стимуланс у погледу жеља.

Групама се поделе листови формата А3 и задаје да:

- а. направе табелу са најмање пет (5) основних потреба (глад/храна, социјална заштита, безбедност, пријатељи, образовање, грејање итд.), као и пет (5) лепих жеља за самоостварење (сопствени ТВ-апарат, летовање на Малдивима, порше итд.) и
- б. исеку слике за обе категорије (евентуално као задатак) и потражи још слика. Сlike треба обележити са ОП (основне потребе) и Ж (жеље).

3. час (око 2 дана касније)

Групе добијају следећи задатак: Положите пред себе све своје слике ЖЕЉА и ОСНОВНИХ ПОТРЕБА. Демократски се договорите о 5 фотографија које представљају основне потребе за које мислите да су од централне важности; исто тако, издвојте и 5 слика које представљају

жеље – оне чије испуњење би вас највише обрадовало. Водите рачуна о томе да сви чланови групе имају могућност да поставе своје захтеве!

(У циљу избора слика из обе категорије, сваки члан групе има на располагању 5 бодова по категорији које ће доделити својим "фаворитима". Избор садржи слике са највише бодова.)

Свака група качи своје слике штипаљкама на канап дуг око 4 метра, разапет на погодном месту, и то на следећи начин:

- налево, фотографије које представљају ствари неопходне за достојанствен живот (основне потребе);
 - надесно, фотографије које представљају ствари потребне за угодан живот (жеље).
- (Вреди размислити и о неколико издвојених слика у средини.)

Презентација у одељењу, евентуално закључна дискусија, коју модерира наставник, о различитим аспектима ученичког избора (родне разлике, разликом између онога што се основном потребом сматра у нашој земљи и у изразито сиромашним земљама, итд.).

4. час

Свака група добија пет празних листова папира А3, као и копију (скраћеног или прилагођеног) текста Конвенције о правима детета. Задатак:

- Узмите у руке својих 10 одабраних фотографија од прошлог часа. У центру пажње сз слике (5) које се односе на ОСНОВНЕ ПОТРЕБЕ.
- Смењујући се, гласно читајте у групи дечја права, и код сваког прочитаног погледајте да ли се оно нашло у категорији потреба међу ваших пет одговарајућих слика (или су међу жељама на других пет слика).
- Узмите 5 празних листова папира и организујте их овако: лево или горе, у средини, залепите на сваки папир једну од пет слика које сте изабрали као ОСНОВНЕ ПОТРЕБЕ, а десно или доле упишите ДЕЧЈЕ ПРАВО које иде уз ту слику. Уз неке слике ће сигурно ићи више од једног дечјег права!
- Што пре сааставите ових пет листова (мини-постера), јер их треба изложити у школи поводом Дана дечјих права, 20. новембра.

У одељењу се води разговор о свих пет групних мини-постера. На крају, дискутује се о питањима као што су: У којој мери су се наша размишљања о основним потребама деце поклопила са оним што каже Конвенција о правима детета?

Појашњавају се модалитети изложбе групних плаката планиране за 20. новембар.

8. наставна целина (VII и/или VIII разред ОШ) Правим свој постер!

А. План часова

	Кључна питања/теме лекције	Кључни задатци	Наставни материјали
1. час	Да ли разумемо све чланове документа о дечијим правима?	Ученици проучавају Конвенцију о правима детета и одабирају чланове који им се чине нарочито значајним.	Примерци Конвенције о дечијим правима (види додатак)
2. и 3. час	Да ли су сви спремни и имају ли друштвене способности да се боре за колективне циљеве? Како наставник може помоћи, без сувишног мешања?	Ученици раде у малим групама. Анализирају чланове из Конвенције о дечијим правима, праве дијаграме и испитују ударне новинске текстове и извештаје.	Часописи, интернет, папир, лепило, маказе.
4. час	Шта смо научили? Колико је захтеван био наш задатак? На који начин смо нашу слободу искористили?	Ученици размишљају о свом процесу рада и учења; разговарају о томе како ће приказати своје "производе" (постере).	Завршени постери.

Б. Васпитно образовни циљеви

Људска и дечија права остаће само слово на папиру уколико не добију значај у реалном животу људи. Стога се морају разумети и повезати са конкретним искуством. То ће рећи, морају бити примењена у свакодневном животу, а њихово кршење ваља препознати.

Ако ученици треба да разумеју права детета, на шта смо ми овде усредсређени, морају практично да раде с њима. Само слушање и читање неће бити довољно. Тиме се бави не само ова наставна јединица, него сви приручници из ове едиције заједно.

Овде треба направити опаску у вези термина „дечија права“, пошто он повремено иритира адолесценте. И то с правом, јер они не желе да их називају децом. Права детета се ипак односе на њих, бар до навршених 18 година. Адолесценти треба да схвате да им дечија права служе као

инструмент који им помаже да идентификују случајеве неправде, као и да траже правду. Ратификацијом Конвенције о правима детета, свака држава прихвата обавезу примене ових права свим могућим средствима, што подразумева велики приоритет у процесу примене, укључујући подршку деци и младима да користе и уживају своја права.

У наставном пројекту за седми разред, предлажемо да ученици мало подробније проуче Конвенцију и проналазе случајеве њене примене, односно кршења права детета у сферама свакодневног живота.

Циљ овог пројекта је изложба – ако је могуће, 20. новембра, на Међународни дан права детета – са постерима који се односе на сва дечија права. Сваки плакат садржи: опис садржаја, упечатљив пример из живота са илустрацијом, анализу одређеног дечјег права. Тако се негује свестран прилаз теми - од аналитичког до креативног.

Са дидактичке тачке гледишта, ова изложба даје прилику и подстицај ученицима да се позабаве одређеним члановима Конвенције. Можда наставници из других разреда могу бити жири и одабрати најлепши постер који ће добити неку симболичну награду (на пример, карту за биоскоп, ваучер за књигу).

Примере из локалне заједнице или из међународног контекста треба узети из различитих штампаних медија које су ученици донели у школу. Стога, читање новина и часописа ће бити кључни елемент припреме. Без кооперативног учења (рад у малим пројектним групама) ученици неће остварити своје циљеве. То је још један образовни циљ овог пројекта.

Пројекат би требало да обухвати око четири часа. Видећете да није сваки час потпун за себе, него сви чине целину. Унутар група, ученицима би требало дати прилику да сами за себе разраде план рада у временским оквирима. С обзиром да се изложба планира за Међународни дан дечјих права, 20. новембар, препоручује се да рад на пројекту почне крајем октобра или почетком новембра.

В. Кључна питања за размишљање у осмој наставној целини

О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Ученици уче како да анализирају дечија права користећи систематски приступ.	Ученици схватају учионице али и школу као подстицајну образовну средину. Дневне новине и интернет се претварају у материјал за рад. На тај начин школа постаје место где ученици могу да посматрају свој свакодневни живот.	Учећи како презентовати производ (овде је то постер), постају способни да посматрају и презентују важне теме изван школе.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмет?
Постао сам свестан како су прецизно чланови Конвенције о дечијим правима формулисани и како су многи аспекти скривени у њима. Научио сам да их анализирам и размишљам о њима.	Искусио сам како су ме моје колеге ученици и мој наставник охрабривали и подстицали. Оба начина интеракције су начин да ми се да подршка.	Спреман сам учествовати у јавним дебатама о питањима које разумем. Спреман сам да браним своје мишљење о дечијим и људским правима, али и да слушам мишљења других људи.

Наставни материјали

- Велики листови папира
- Папири разних боја
- Фломастери
- маказе
- лепак
- Стари часописи и новине
- Сlike и фотографије
- Текст Конвенције о правима детета (в. прилоге;
- Картице о дечијим правима

Г. Ток часова**1. час**

Уводне информације: Прво наставник представља ученицима комплетан план рада за следећа четири часа. Разред треба да схвати да ће се бавити дечјим правима, сложенијим истраживањем тих права и, на крају, креирати постере како би приказали дечија права, укључујући можда и такмичење. За почетак би можда ваљало обновити знање о дечјим правима.

Деле се примерци Конвенције о правима детета из 1989. године (в. прилог) по један примерак за сваког ученика. Зависно од узраста деце, проценити да ли је потребна скраћена и поједностављена верзија. Она се састоји од 54 члана, од којих су прва 42 од директног значаја за ученике. Ученици би требало да прочитају целу Конвенцију (то може бити домаћи задатак) и да лично изаберу три члана Конвенције за које сматрају да су од посебне важности за њих.

На унапред састављеној листи, са бројевима чланова Конвенције, коју је донео наставник, ученици обележавају по три члана које дефинишу као оне од посебног значаја. Следи пребројавање резултата и на основу њих утврђује се преуређена листа.

Наставник модерира разговор између ученика, дајући сваком ученику прилику да учествује у дискусији као и да буде саслушан.

- Како сте утврдили приоритете, који вам је био мотив при избору?
- На који начин избор чланова Конвенције одражава реалну ситуацију деце и младих код нас? Зашто су ти чланови од прворазредног значаја?
- Можете ли препознати образац или главни принцип?
- Који су елементи изостављени?

2. и 3. час

Сада треба формирати трочлане групе, а то се може урадити на најмање три различита начина а) поступком случајног избора (разбројавање: 1-2-3) б) по избору ученика, при чему се подразумева разматрање аспекта групне динамике и међусобних односа деце, евентуално, именовати резервне чланове; в) по налогу наставника, а на бази транспарентних критеријума. .

Пре него што рад почне, групе се морају саме организовати. Ученици дају назив својој групи и доделе три задатка. Свака група треба једног менаџера за планирање времена, менаџера за материјале и координатора. Група записује оно за шта је сваки члан одговоран у врху листа А2. Ови планови се каче у учионици. Касније, групе ће додати чланове Конвенције на којима раде.

У међувремену, наставник је узео 10 најчешће бирањих чланова са табле и ставља их на сто, лицем надоле. Координатори групе ће сад насумице изабрати члан и добити опис свог задатка.

Задатак: Свака група припрема постер о једном дечијем праву. Постер се састоји од следећих делова :

- Наслова датог дечијег права;
- Текста члана из Конвенције о правима деце;
- Сlike која одговара том праву и симболизује га;
- Чланак узет из новина или часописа или са интернета који се односи на то право, уз објашњење како је инцидент повезан са тим правом. (Да ли је то пример како се право штити или крши?) Наставник може дати упутства за потрагу.

Пошто заврши постер, уколико је остало довољно времена, група ће изабрати још један члан Конвенције од преосталих и направити још један постер на исти начин.

Радне групе проучавају своје задатке и додељују горе описане функције/одговорности; праве списак потребног материјала и записују сва питања која искрсну.

Онда се групе договарају око плана. Шта је потребно урадити? Шта се мора прикупити? Шта чланови групе могу донети од куће? Како менаџер времена прави распоред? Где ће чувати материјал?

Пред крај ове фазе групног рада, наставник би требало да разговара са сваком групом и утврди да ли су подељени послови и задаци за следећу фазу рада. Питања попут ових могу бити корисна: Докле смо стигли у раду? Где је потребна помоћ? Да ли све добро функционише? Је ли јасно шта истражујемо и прикупљамо код куће ?

Ако је наставник планирао часове благовремено, даће ученицима домаћи задатак да између 2. и 3. часа сакупе новине и часописе, тј. слике и текстове. Овај материјал се бави свакодневним темама и друштвеним питањима. Ученици треба да наведу који су изазиви пројекта и у чему им је потребна подршка наставника. На 3. час доносе резултате истраживања и прикупљене материјале у школу. Следећи важан моменат на 3. часу јесте компоновање плаката који углавном треба да говори сам за себе. И овде наставник има саветодавну улогу.

Наставник би требало са ученицима да поразговара и о изложби. Где би је требало одржати (можда у некој јавној установи) и када? Ко учествује (само наше одељење, или имамо и партнерски разред)? Ко ће је отворити? Ко ће бити позван на свечаност? Хоће ли бити присутни чланови жирија?

4. час

Одељенска презентација урађених плаката и дискусија.

Рашчишћавају се последња питања у вези са већ испланираном изложбом.

Осврт на рад током пројекта (подела улога/функција, главни проблеми код прибављања информација, тј. истраживања, шта је било од помоћи, корисне сугестије, добра и лоша искуства, динамика унутар група итд.).

Коначни осврт на тему дечјих права: Шта смо у вези с тим постигли? Да можда поправимо нешто у погледу примене дечјих права? Шта је још остало да се уради? Шта конкретно можемо учинити? Којим се инстанцама обратити да се неки проблеми реше?

9. наставна целина (VIII и/или IX разред ОШ) Зашто морамо поштовати правила?

А. План часова

	Кључна питања / теме лекције	Кључни задаци	Наставни материјали
Припрема	Ученици скупљају информације о случају у којем је школско правило било прекршено и примењено.	Индивидуални рад: прикупљање информација.	Стандардни обрасци са питањима.
1. час	Ученик у невољи (студија случаја).	Групни рад: анализа случаја.	Радни лист за студију случаја.
2. час	Зашто школа има правила?	Групни рад: преиспитивање школских правила кроз призму дечијих права. Домаћи задатак: која правила управљају нашим свакодневним животом?	Табла са листовима и радни лист: "Зашто школа има правила?" Примерци школских правила Радни лист: Којих правила би се требали држати у току дана?
3. час	Где су нам правила потребна у животу?	Групни рад: Ко их „ствара“ и ко примењује неформална правила?	
4. час	Ко треба да спроводи законе? (Правила за доношење закона)	Групни рад: Која правила обезбеђују да закони буду фер?	
Додатне активности	Расправа која следи са директором или педагошким саветником		

Б. Васпитно-образовни циљеви

Важан принцип свих наставних јединица о дечјим правима гласи: "Учити на искуству – учити на примеру". То важи и за домен школских правила и закона. Школа је један "исечак" друштва. Између школских правила и закона у политичкој заједници постоје сличности у циљевима. То ће рећи – они су у служби друштвене заједнице и, у крајњој инстанци, у служби заштите људских права.

Ближе гледано, између правила у школи и закона на нивоу политичке заједнице постоје следеће паралеле и разлике:

Паралеле:

- Ниједна заједница не може опстати без договора међу њеним члановима да ће поштовати законе.
- Закони штите слабе. Закони су инструменти за примену људских и дечијих права.
- Законе је потребно спроводити силом, али то би требало да буде изузетак. Они ће

функционисати само ако се разумеју и уважавају. Стога закони треба да буду праведни.

Разлике:

- Доношење и спровођење закона подразумева примену моћи. Моћ мора бити под контролом. Закони би се стога требали држати начела људских права, а овлашћење да донесите законе и да их примењујете мора у демократском друштву бити раздвојено и контролисано. У политичкој заједници је тачно одређено који делови (ресори) власти имају које надлежности у одређеним областима закона и прописа.
- Унутар школске заједнице, одговорност за дефинисање школских правила и њихово спровођење лежи на директору школе и радном колективу. Међутим (као и код закона у друштву), школска правила морају бити подложна расправи у светлу дечијих права, а ученици треба да разумеју и цене потребу за школским правилима.

О дидактичком приступу у овој наставној целини: Часови (наставни сегменти) су планирани према моделу концентричних кругова. Први час анализира један случај повреде права у школи и показује како се том приликом спроводи правило/пропис. Други час се бави питањем сврхе коју школски прописи испуњавају; такође се пружа одговоре на захтев да школа мора поуздано задовољити дечја права и да су школска правила значајна за функционисање једне школе. На трећем часу се излази изван граница школе – приказују се прописи у другим областима живота. На крају, четврти час се бави разликовањем између правила и закона, те се поставља питање; ко треба да поседује моћ доношења закона?

В. Кључна питања за размишљање у деветој наставној целини

О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који начин су начела дечијих права испоштована у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Дечија права су део државног законодавства и као таква обавезујућа за свакога. Упркос томе нису свугде у свету у целисти примењена.	Ученици уче како да се суоче са искуством неједнаке расподеле моћи. Они користе своја права али и сазнају да постоје границе до којих она могу досезати.	За ученике ово искуство је важно, јер ће им помоћи као одраслим грађанима у грађанском друштву да се носе с тешкоћама у преговорима или политичким поразима.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Знам да су и права и дужности од суштинског значаја за заједнички живот. Исто тако знам да су дечија права део тога.	Научио сам да пролазим кроз тешки процес преговарања о правима и дужностима. Научио сам како да се носим са фрустрацијама и поразима.	Расправљам о правима и дужностима, користећи при том своје знање. Могу да преговарам и расправљам са представницима власти, и могу с њима уједно да се спорим и да их слушам.

Г. Ток часова

Припрема за 1. час

Отприлике недељу дана пре првог часа, наставник даје ученицима следећи задатак: ученици прикупљају информације о случају када су последњи пут у школи прекршена правила те је ученик био укорен или кажњен. (Пожељно је да случај буде из наше школе или општине/града, али истраживање иде и ван тог оквира.) Треба да направе белешке на основу кратких стандардизованих питања.

Наставни материјали

Стандардни образац са питањима

Кључна питања

1. Шта се догодило?
2. Ко је био уплетен/оштећен?
3. Која казна је изречена, ако је изречена?

1. час: Ученик/ученица у невољи (студија случаја)

Увод у задатак

(Распоред седења: ученици седају за сто за групни рад.) Неки ученици износе своје информације (резултате истраживања) на одељенској расправи о предметном случају.

Сад би разред требао да идентификује проблем у предметном случају, због чега је потребно присетити се школског правила и протумачити га (евентуално дати прво кратке писане опаске, а затим изложити усмено). Наставник позива ученике да изнесу свој коментар. Зависно од случаја, њихова гледишта би могла бити контроверзна, или би се могли сложити (на пример, „било је у реду предузети нешто“, или „сматрам да је ова казна прилично некоректна/престрога“.

Наставник тражи од једног ученика да сумира коментаре својих другова из разреда, или он то сам ради.

Наставник уводи следећи задатак за групни рад (око четири ученика по групи): дели им радни лист за дискусију и прорађивање случаја на којем су ученици већ радили.

Студија случаја: ученик у невољи
1. Шта се догодило?
2. Ко је открио или пријавио случај?
3. Ко је био уплетен?
4. У чему је проблем? Зашто уопште постоји школски пропис у овој ствари? У чему би лежала опасност ако тог прописа не би било?
5. Које се школско правило примењује у овом случају?
6. Ако је казна изречена, како гласи?
7. Какав је ефекат казне био на виновника и на остале ученике?
8. ...

По потреби, лист се може прилагодити и употпунити на пленарној расправи. Група именује свог преставника који ће у њено име наступати и, евентуално, још неког за одређену функцију (планирање и мерење времена). Чланови групе размењују информације о случају, бележе их у радне листове и расправљају, нарочито о питањима 4. и 7, јер су она срж проблема.

Преостали део часа група припрема форму и садржај одговора на 4. и 7. питање за наступ свог представника на следећем часу.

2. час: Зашто школа има правила? (Трајање: око 1 ½ час)

Групе започињу презентације и дискусије у два круга: прво питање број 4, затим питање број 7. Закључна дискусија, заснована на овим питањима:

- Око којих елемената се групе слажу или не слажу.
- Шта ми се допало, где сам био сагласан? Шта ме је узнемирило или ми изгледа неприхватљиво? Зашто?

Генерално, сазнања ученика (евентуално, уз помоћ наставника) биће ова: Сви ми уживамо основна људска и грађанска права. Она се морају поштовати и у школи. Како бисмо омогућили да се у школи остварују ова права, морају се поштовати одређени услови. Резиме: школа је место где се среће и заједно ради много различитих људи. Зато су потребна правила. То, између осталог, значи да час треба да почне и да се заврши на време, што важи за све у учioniци присутне – како ученике тако и наставнике. Поред тога, школа је непосредно одговорна за остваривање битних права деце и адолесцената, пре свега, права на образовање.

Посебна информација и дискусија о праву на образовање: Где је то право установљено? Ученици ће се позвати на Конвенцију о дечијим правима; а ако они то не знају, наставник ће то рећи разреду.

Наставник затим држи кратко предавање о правима детета која су важна у животу школе. Као предлог за ово излагање послужиће увећана копија радног листа на флипчарт-табли или графоскопу коју ће ученици истовремено имати пред собом:

Зашто школа има правила?	
Права деце и адолесцената (Конвенција из 1989)	Која правила у школи служе тим правима?
Члан 13: Слобода изражавања	
Члан 14: Слобода мисли, савести и вероисповести	
Члан 24: Заштита здравља	
Члан 28: Право на образовање, укључујући приступ високом образовању, и мере како би се осигурало похађање школе	
Члан 31: Право детета на одмор и забаву	
Члан 33: Заштита од дрога	
Члан 37: Заштита од округног поступања	

Информација и разговор на тему "Школска правила кроз призму дечијих права: Зашто су установљена ова правила?"

Наставник испишује тему часа на табли: „Зашто школа има правила?“ Затим даје сваком ученику копију важећег школског или разредног правилника (правила нашег одељења или кућни ред), маркер и флипчарт лист, те објашњава задатке разреду.

- по четири. Овај задатак трајаће 10-15 минута.

- Формирајте 4-члане групе. Прво ради свако за себе. Прочитајте школска правила. Потражите, где год је то могуће, везу између правила и одређеног дечјег права.
- Сада радите као тим. Размените идеје и пробајте да договорите које школско правило штити које дечије право. То забележите на својим радним листовима.
- Узмите радни лист "Зашто школа има правила" и наведене чланове из Конвенције о правима детета уредите према правилима наше школе.
- Именујте два презентера за своје резултате.

Ученици презентују своје резултате разреду. Наставник инсистира на разумном закључку, било у презентацији или покренутој расправи.

Завршница: Повратак на питање исписано на табли: "Зашто школа има правила?" Одговор до којег се заједнички дошло могао би гласити: "Школа се залаже да сва деца и млади људи имају право на образовање. Школска правила постоје да би школа правилно функционисала и ефикасно испуњавала своју сврху."

Задатак бр. 1 (може се урадити у школи на крају овог дела наставне целине): напишите у виду резимеа неколико реченица : а) текст "Кад (школа) нема правила" и б) одговор на питање "Зашто школа има правила?"

Задатак бр. 2: (домаћи задатак; као посебан радни лист или на полеђини коришћеног радног листа)

Читав дан испуњен правилима!

Изаберите један дан у недељи. Напишите дневник за тај дан, водећи рачуна о правилима која морате поштовати или сте испоштовали (укључујући и она неписана).

Погледајте правила која вам кажу како треба да се понашате и шта да радите, на пример:

- кад сте код куће са породицом;
- када се састајете с пријатељима;
- када купујете нешто у продавници;
- кад се шетате градом, итд..

Одлучите која правила су записана као формална правила, а која постоје као неписана, неформална. На пример, школска правила су формална. Правила која нам говоре како се треба понашати за столом кад смо с породицом или пријатељима, неформална су правила.

Време	Правило	Формално/неформално
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		

3. час : Ко ствара правила у животу?

Наставник замоли неке ученике да прочитају по одломак из својих домаћих задатака, при чему се води рачуна да буду обухваћени примери и формалних и неформалних правила.

Наставник из ових радова издваја два примера и на табли их приказује у претходно начињеној шеми. Пример:

Тип правила	Садржај	Успоставио	Спроводи
Формално правило (нпр. закон):	Не смеш прелазити улицу док је на семафору црвено светло.		
Неформално правило	Не смеш подригивати за столом.		

Наставник позива ученике да кажу шта мисле у погледу друге две рубрике, као и кажњавању наведених прекршаја. Код саобраћајног правила – у ствари, закона – биће лако: установили су га Министарство за саобраћај (нацрт) и Скупштина (законодавни орган); спроводи га полиција и, ако је потребно, судови (на пример, путем новчаних казни). Ова информација се додаје у табелу.

Међутим, ученике ће изненадити, али и заинтересовати за дискусију, неписано правило – забрана подригивања за столом. Казне су ту специфичне за сваку породицу или културно

окружење. Не треба изоставити ни "укор" с позивањем на бонтон као полузванични "закон" о лепом понашању. Суптилнија санкција је остављање лошег утиска о себи.

На захтев наставника, ученици формирају групе од по четворо или петоро. Имају задатак да размене примере неформалних правила на својим радним листовима и открију како се осигурава њихово поштовање и какве су казне за прекршиоце. Једно помало провокативно питање: Постоје ли правила, норме или чак закони који се односе на одређени пол?

Извештаји група пред целим одељењем. Могуће важне тачке у дискусији:

- Врста и (вредносни) статус неписаних правила у вршњачкој групи, с примерима.
- Ко дефинише или модификује неписана правила, те казне за њихов кршење?
- Неписана правила специфична за пол особе.
- Које нам могућности стоје на располагању ако желимо да успоставимо или мењамо правила; где бисмо могли остварити неки утицај?

4. час : Које је дозвољено да доноси законе? (Правила за доношење закона)?

Наставник почиње час подсећајући разред на сазнања и открића о формалним и неформалним правилима и законима с последњег часа. На овом часу ће ближе анализирати како закони настају и како би требало да се доносе.

Наставник даје пример исписан на табли или приказан на пројектору:

Мушкарци рођени у априлу не морају да плаћају порез.

Следи дискусија. Ученици слободно коментаришу, а њихова предвидљива запажања су следећа:

- Овај закон је неправедан, зато што крши принцип забране дискриминације.
- Он дискриминише разне групе људи (оне који нису рођени у априлу, све жене или слично).
- Он пре свега служи интересима мале групе људи – мушкарцима рођеним у априлу.
- Закони морају служити општем добру. Стога се такви закони морају спречити.
- Неправедни закони уносе раздор у друштво и могу га чак уништити.

Формирају се групе од четири или пет ученика. Задатак: ученици треба да расправе која правила и начела су потребна да бисмо се заштитили од неправедног законодавства. Треба да се сложе око не више од три кључна елемента за своју презентацију која следи.

Презентација ученичких идеја за цело одељење. Води се дискусија, праве се поређења.

Ко заиста доноси законе у нашој земљи? Сагледавање ученичког предзнања о овом питању. Наставник држи сажето информативно предавање о томе. (Кључне тачке: Устав садржи људска права и везује их за принципе једнакости међу људима и личне слободе. У њему се налази одељак који дефинише ко може доносити законе: у већини земаља то је група посланика у парламенту/скупштини, а скупштина доноси законе већином гласова. Посланици морају да прођу процедуру избора од стране грађана, те подлежу и контроли од стране грађана. О неким законима се гласа директно, на изборима где грађани свој став изражавају на гласачким листићима.)

Евентуално, закључна дискусија с освртом на градиво из ове наставне целине и кратак поглед у будућност, односно на живот пунолетних младих људи у друштву које је уређено/обликовано законима и нормама.